

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

Erol Üyepazarcı (2019). *Unutulanlar, Hiç Bilinmeyenler ve Bilinmek İstemeyenler Türkiye’de Popüler Romanın İlk Yüzyılıının Öyküsü (1875-1975)*. İstanbul: Oğlak Yay.*

Salih Koralp Güreşir**

Yayımladığı dönemde oldukça ses getiren *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! Türkiye’de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü (1881-2006)* adlı çalışmasıyla tanınan Erol Üyepazarcı’nın son kitabı *Unutulanlar, Hiç Bilinmeyenler ve Bilinmek İstemeyenler Türkiye’de Popüler Romanın İlk Yüzyılıının Öyküsü (1875-1975)* Oğlak Yayınları’ndan çıktı. İki ciltlik inceleme, Türk romanı üzerine yapılmış çalışmalarda ve okuru yönlendiren tavsiyelerde popüler romanın kasıtlı olarak ihmal edildiği tezi üzerine kurulu. Yazarın söz konusu iddiası doğrultusunda, çalışmasını popüler romana itibar iadesi maksadıyla kaleme aldığını söylemek mümkün görünüyor.

Beş ana bölümden oluşan incelemenin ilk bölümü; “Popüler Roman Dedikleri” üst başlığı altında “Popüler Kültür”, “Popüler Roman”, “Popüler Romanın Tanımı Üzerine”, “Popüler Romanın Tarihi Gelişimi ve Tefrika Olgusu” ile “Türkiye’de Tefrika Roman Dergiciliği” adlı alt bölümlerden

* Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Güreşir, Salih Koralp (2020). “Erol Üyepazarcı (2019). *Unutulanlar, Hiç Bilinmeyenler ve Bilinmek İstemeyenler Türkiye’de Popüler Romanın İlk Yüzyılıının Öyküsü (1875-1975)*. İstanbul: Oğlak Yay.”. *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 93: 227-231.

** Öğr. Gör. Dr., Trakya Üniversitesi, Türk Dili Bölümü – Edirne/Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-4821-4991

salihkoralp@trakya.edu.tr

oluşuyor. Popüler romanın Türk edebiyatındaki gelişimine ayrılan dört bölümün sınırları, Türk romanı incelemelerinden bildiğimiz tarihlerle belirlenmiş: 1875-1908; 1908-28; 1928-50 ve 1950 sonrası. İlk iki bölümün sonuna ilgili tarihlerde yayınlanmış çeviri romanların listesini de ekleyen yazar, ayrıca gazete sayfalarında kalmış romanların listesini de vermiş.

İkinci bölümden başlayarak “Dönemin Genel Nitelikleri” başlığı altında ilgili yıllarda Türk romanının genel görünümü hakkında bilgi veren Üyepazarcı, ardından “Romancılar” başlığı ile popüler romancı olarak belirlediği isimlere geçmiştir. Yazar adları; dikkat çekici mizaç hususiyetleri, Türk edebiyatındaki meşhur imajları ya da araştırmacının türlü dikkatlerini içeren açıklama cümlelerinden sonra verilmiştir. Bu, her romancıda istisnasız olarak böyledir: “Bütün Zamanlar İçince Babıali'nin En Renkli Tipi: ‘Deli’ Namıyla Maruf: Nizamettin Nazif Tepedenlioğlu”; “En Taze Rakıların En Issız Kuytularından Sırlıklam Tefrikalar Çıkarar: Mahmut Yesari”; “İstanbul Türkçesiyle Yazılmış En İncelikli Romanların Yazarı: Refik Halit Karay” gibi. Romancıların biyografileri, popüler roman tarihindeki yerleri ve bu türe giren eserlerinin ilk basım tarihleriyle birlikte verildiği yapı yine bütün bölümler için geçerli. Bu yapının en renkli tarafını yazar fotoğrafları ile eser kapaklarının renkli görüntülerinin oluşturduğunu söyleyelim.

“Önsöz”de kendisini, “bibliyofil ile bibliyomani arasındaki ince çizgide yalpalayan iflah olmaz bir kitap çok severi” (s. 13) olarak tanıtan Üyepazarcı, ayrıca kitabını yazma nedenlerini de açıklamıştır. İlkinde, “Unutulanlar, Hiç Bilinmeyenler ve Bilinmek İstemeyenler” olarak gördüğü popüler roman yazarları ve eserlerine tabiri caizse gecikmiş bir saygı duruşunda bulunmayı amaçlamıştır. Yazar, ikinci maksadında ise yazıldığı döneme ilişkin sosyo-kültürel veriler sunan popüler romanın sosyologlar ve edebiyat sosyolojisi alanında çalışanlar için ne derece önem taşıdığını göstermek niyetindedir. Her halükârda iki gerekçenin de türün büyük bir ihmale uğradığı tezi üzerine kurulu olduğunu söylemek mümkün görünüyor. Söz konusu ihmalin tüm sorumluluğunu “editörler, eleştirmenler, edebiyat öğretmenleri, kütüphaneciler ve diğerleri”(s. 23) olarak belirlediği gürüha yükleyen yazar, onları ayrıca “edebiyat tapınağının gardiyanları” (s. 14) olarak nitelendirmiştir. Fransız yazar Daniel Pennac'tan aldığı söz konusu tabirin çalışmanın birkaç yerinde geçtiğini belirtelim.

Söz konusu “gardiyanların”, popüler edebiyatı “yığın edebiyatı”, “düşük

edebiyat”, “kadın edebiyatı”, “kaçış edebiyatı” (s. 23) gibi tabirlerle adlandırıp küçümsediğini söyleyen Üyepazarcı, türün müşterek tanımı olarak belirlediği Şaban Sağlık’ın popüler roman tanımını verip itirazlarını sıralamıştır.¹ Ardından da kendi tanımını vermiştir:

Büyük kitleler tarafından tanınan, beğenilen, okunan; bu beğenilme, tüketilme ve okunma için, yazıldığı dönemdeki okuyucu ilgisini kazandıracak niteliklere sahip olan ama söz konusu beğenilme, tüketilme ve okunma, belirli bir zaman süresiyle sınırlı olan, bu süre geçince kitlenin ilgisi azalan, hatta unutulmuş romanlara popüler romanlar denir. (31)

Bu tanımın karşısında, genellikle estetik roman olarak bilinen, yazarın ise “kanon roman” terimiyle karşıladığı romanlar vardır. Bunları kanonlaştıran baş aktörler ise söz konusu tapınağın malum gardiyanlarıdır. Tanpınar’ın, ilk roman yazarlarımızın acemiliklerine dikkat çektiği “Halit Ziya’ya kadar romancı muhayyilesiyle doğmuş tek muharririmiz yoktur. Hepsisi roman ve hikâye yazmaya hevesli insanlardır yahut şartlar onları bu vaziyette bırakmıştır.” fikrinden hareket eden Üyepazarcı, Türk romanının ilkleri olan eserlerin kanon roman niteliklerine sahip olmadığını söylemektedir. Bu doğrultuda Recaizade Mahmut Ekrem’in, Samipaşazade Sezaî’nin eserlerini kanon romanlardan saymaz. Bunlar, roman türünün henüz emeklediği bir dönemde -yazarın tanımından hareketle- “büyük kitleler” tarafından beğenilen romanlardır.

Kitaptaki kanon-popüler roman bahsinin son ismi Ahmet Hamdi Tanpınar’dır. Zamanında hak ettiği ilgiyi göremeyen hatta “hiç” dikkate alınmayan Tanpınar, bu doğrultuda *Sahnenin Dışındakiler*’i yayıncı bulamadığı için az bilinen bir yayınevi olan Nakışlar’da bastırmak zorunda kalmıştır. Üyepazarcı’daki Tanpınar algısında bilgi yanlışları olduğu gibi yazarın bu bahiste yer alma nedeni ve gördüğü işlev açık değildir. Acaba, Ahmet Midhat döneminde ilgi gördüğü için mi popüler, Tanpınar ihmal edildiğinden mi kanondur? Tanpınar’ın, döneminde “hiç” dikkate alınmadığı iddiasının temelinde, uğradığını vehmettiği “sükût suikastı” şikâyetinin yattığı açıktır. Fakat eseri hakkında çıkan yazılar ve üniversite hocalığı, milletvekilliği gibi kimlikleri dikkate alındığında, aslında bu şikâyetin “hiç”in aksine, hak ettiği ilgiyi görmediğini düşünen bir entelektüelin yakınması olduğu anlaşılabilir. Tanpınar’ın, döneminde

eserlerini bastıracağı yayınevi bulma sıkıntısı çekmesi de onu hususi tarafla veren *Günlükleri* ve *Mektupları*'nda rastlayamadığımız şeylerdir. Ayrıca “yayınevi bulma sıkıntısı çeken” Tanpınar'ın *Sahnenin Dışındakiler*'i Nakışlar Yayınevi'nde “bastırmak zorunda kalması” (s. 33) da doğru değildir. Zira *Sahnenin Dışındakiler* yazarın sağlığında basılmamış, *Yeni İstanbul* gazetesi sayfalarında tefrika olarak kalmış; ölümünden ancak 11 yıl sonra kitaplaşmıştır³.

Çalışmanın “Romancılar” bölümlerine baktığımızda, “Unutulanlar Hiç Bilinmeyenler Bilinmek İstemeyenler” başlığının, haklarında yok denecek kadar az çalışma bulunan, Naci Sadullah, Afif Yesari, Dâniş Remzi Korok, İskender Fahrettin Sertelli, Konsolitçi Mehmet Asaf gibi isimleri tam olarak karşıladığı görülmektedir. Günümüz okurlarının hatta sahada çalışan birçok araştırmacının bigâne kaldığı bu isimlerin herhangi bir incelemeye konu edilmemesi Üyepazarcı'nın, popüler romanın ihmal edildiği iddiasını doğrulamaktadır. Fakat aynı başlıkta, yer alan Ahmet Midhat Efendi, Ahmet Rasim, Şemsettin Sami, Aka Gündüz, Refik Halit Karay, Yusuf Ziya Ortaç, Reşat Ekrem Koçu gibi isimlerin onlarla birlikteliği oldukça düşündürücüdür. Söz konusu isimlerin günümüz okurları için “Unutulanlar” arasında sayılması mümkünse de başta Ahmet Midhat Efendi olmak üzere bu isimlerin lisansüstü tezlere, müstakil inceleme kitaplarına, uluslararası düzeyde düzenlenen sempozyumlara, panellere, anma toplantılarına, birçok makale ve denemeye konu oldukları ortadadır.

Çalışmanın “Ek” bölümlerini teşkil eden eser isimlerinden Osmanlıca tamlamalarla oluşturulmuş olanlardaki imla hataları, hazırlanmasında büyük emek harcanan bir kitapta gözü rahatsız eden yanlışlar olarak öne çıkmaktadır: *Sevday-ı Müebbed*, *Sevday-i Vahim*, *Ferday-ı Hayal*, *Sevday-ı Nihan*, *Ferday-ı Garam*, *Arzuy-ı Hayat* gibi. Yine eski yazıyla basılmış iki kitap kapağının açıklama kısmında eserlerin ismi eksik yazılmıştır. Güzide Sabri'nin *Yaban Güllü* romanı, sayfanın altında yer alan yeni harfli adında “Yaban” ismiyle görünürken (s. 179); Selami Münir Yurdatap'ın *Hindistan Ormanları* kitabının adı açıklama kısmında Latin harflerine “Hindistan” olarak aktarılmıştır. (s. 574)

İkinci cildin sonunda yer alan “Basılmamış Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri” listesi, araştırmacının akademik çalışmaları atlamadığını gösterirse de söz konusu tezler bu kadarla sınırlı değildir. Araştırmacının müstakil

olarak incelediği birçok romancı hakkında yapılmış yüksek lisans tezleri mevcuttur. Ayrıca listede bulunan tezlerden Şehnaz Tahir Gürçağlar ve Kadriye Kaymaz’ın çalışmaları kitabın yayımlanma tarihine yakın zamanlarda basılmışsa da Selçuk Çıkla ile Mehmet Güneş’in tezleri yıllar önce kitaplaşmıştır: (Selçuk Çıkla (2010). *Şair Mizah Yazarı Gazeteci Yusuf Ziya Ortaç*. İstanbul: Kitabevi Yayınları; Mehmet Güneş (2011). *Sosyal Meseleler Karşısında Aka Gündüz*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.)

İki ciltlik çalışmasıyla Yeni Türk edebiyatının unutulmuş ya da ihmal edilmiş isimlerini gündeme taşıyan Erol Üyepazarcı’nın bu konudaki hizmetinin önemsenmemesi, bazı tercihlerine yaptığımız itirazlar ve yapılan bazı hatalar haricinde şüphesiz gerçek dışı olacaktır. Bununla birlikte popüler roman alanında çalışmalar yapan, yaptıran, dolayısıyla “unutulanlar” listesine yenilerinin eklenmesini engelleyen araştırmacıların, “edebiyat tapınağının gardiyanları”ndan hariç tutulmamasının, popüler romana gösterildiği iddia edilen ihmalin farklı bir alanda tekrarına çok benzediğini de söyleyelim.

Açıklamalar

1. Şaban Sağlık (2010). *Popüler Roman, Estetik Roman*. Ankara: Akçağ Yayınları. 120. Popüler roman incelemeleri sahasının önemli isimlerinden Şaban Sağlık’ın, konuya romancılık anlayışları birbirine taban taban zıt olan iki yazar ekseninden baktığı bir çalışması da şudur: Şaban Sağlık (2010). *Bir Popüler Romancı Esat Mahmut Karakurt-Bir Estetik Romancı Ahmet Hamdi Tanpınar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
2. Ahmet Hamdi Tanpınar (2016). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yay. 289.
3. M. Orhan Okay (2012). *Bir Hülya Adamının Romanı*. İstanbul: Dergâh Yay. 379.